

بررسی دیدگاه‌های اساتید و دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، شیراز و زرقان در خصوص ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان

رضا زارعی*

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی دیدگاه‌های دانشجویان و اساتید دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، شیراز و زرقان در مورد ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان بوده است. روش تحقیق توصیفی پیمایشی است. جامعه آماری، کلیه دانشجویان (۱۹۷۹۱ نفر) شاغل به تحصیل کلیه رشته‌ها و کلیه اساتید (۹۴۴ نفر) تمام وقت و نیمه وقت و حق‌التدریس و بورسیه‌ی دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت، شیراز و زرقان در سال تحصیلی ۱۳۸۴ - ۱۳۸۳ بوده است. نمونه‌گیری بصورت طبقه‌ای متناسب با حجم بوده است که ۱۶۰ نفر از اساتید و ۱۷۰۰ نفر دانشجویان انتخاب شدند. ابزار تحقیق، پرسشنامه‌ی محقق ساخته بوده که پرسشهای آن بصورت بسته پاسخ

*. عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت

در مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت تنظیم شده است. برای برآورد روایی پرسشنامه از روش محتوایی استفاده شده و اعتبار پرسشنامه از طریق ضریب القای کرونباخ ۹۲٪ بدست آمده است. تجزیه و تحلیل آماری در دو سطح توصیفی و استنباطی صورت گرفته و نتایج به دست آمده به شرح زیر می‌باشد:

۶۱/۳ درصد از اساتید معتقدند که همه‌ی دانشجویان می‌توانند اساتید را ارزشیابی نمایند.

۷۶/۹ درصد از دانشجویان معتقدند که اساتید باید توسط مدیر گروه ارزشیابی شوند.

۶۲/۶ درصد از اساتید معتقدند که نتایج ارزشیابی باید در اختیار مدیر گروه قرار گیرد.

۷۹/۶ درصد از دانشجویان معتقدند که نتایج ارزشیابی باید در اختیار مدیر گروه قرار گیرد.

۶۸/۲ درصد از اساتید معتقدند که نتایج ارزشیابی باید بعنوان یکی از ملاکهای افزایش حقوق در نظر گرفته شود.

۷۵/۲ درصد از دانشجویان معتقدند که نتایج ارزشیابی باید صرفاً برای اصلاح روشهای تدریس بکار رود.

۹۲/۶ درصد از اساتید معتقدند که مطرح نمودن مطالب علمی جدید و ایجاد موقعیت تفکر برای دانشجویان مهم است.

۹۷ درصد از دانشجویان معتقدند که تسلط بر موضوع درسی توسط استاد بسیار مهم است.

۹۱/۳ درصد از اساتید اعتماد به نفس اساتید را در ارزشیابی آنان

توسط دانشجویان موثر می‌دانند.

۹۲/۶ درصد از دانشجویان، فن شیوایی بیان اساتید را مهم می‌دانند.

۷۵/۶ درصد از دانشجویان معتقدند که اساتید باید در برگزاری امتحان جامع و دقیق پایان ترم خبره باشند.

۸۶/۹ درصد از اساتید معتقدند که اساتید باید در برگزاری امتحان جامع و دقیق پایان ترم خبره باشند.

۶۹/۸ درصد از دانشجویان معتقدند که زمان شروع و پایان کلاس مطابق برنامه‌ی آموزشی در ارزشیابی موثر است.

۸۵ درصد از اساتید معتقدند که زمان شروع و پایان کلاس مطابق برنامه‌ریزی آموزشی در ارزشیابی موثر است.

۷۸/۸ درصد از اساتید، ارتباط صمیمانه‌ی دانشجو با استاد را عامل مهم در ارزشیابی می‌دانند.

۸۵/۲ درصد از دانشجویان، ارتباط مستمر استاد با دانشجو را عامل مهم در ارزشیابی می‌دانند.

مقدمه

ارزشیابی از دیرباز در امر آموزش و پرورش و به خصوص در حیطه‌ی آموزش عالی وجود داشته است و به عنوان یکی از کارکردهای مدیریت دانشگاهی نقش مهمی را در برنامه ریزی صحیح، اجرای موفق برنامه‌های آموزشی و بهبود کیفیت آموزشی در دانشگاه‌ها دارد. تقریباً همه‌ی کشورهای که درگیر مسائل آموزشی هستند، کمابیش در زمینه‌ی ارزشیابی از کار استاد فعالیت دارند و استفاده از نظر دانشجویان برای ارزشیابی تدریس و فعالیت‌های آموزشی اساتید، یکی از روش‌های بسیار معمول و متداول در دانشگاه‌های جهان و منجمله کشور ماست.

یکی از ارزشیابی‌های مهم در همه‌ی نظام‌های آموزشی؛ ارزشیابی از فعالیت‌های مدرسین می‌باشد. (ارزشیابی آموزشی فرآیندی است که از طریق آن، داده‌های مرتبط با آموزش جمع‌آوری و در جهت اتخاذ تصمیم، تبدیل به اطلاعات مفید می‌شود.) (کولی^(۱) و ویلیام (۱۹۷۶)

سیف (۱۳۷۶) ارزشیابی از مدرسین عبارتست از؛ تعیین میزان موفقیت معلمان و رسیدن به هدف‌های آموزشی.

انجام چنین کاری مستلزم جمع‌آوری اطلاعات لازم درباره‌ی فعالیت‌های آموزشی معلم و انتخاب معیارهایی برای مقایسه‌ی اطلاعات به دست آمده با آن معیارها و سپس قضاوت در این باره است که مدرسین تا چه اندازه به هدف‌های از پیش تعیین شده دست یافته‌اند؟ اگر چه معلمان باید نگرشی مثبت نسبت به ارزشیابی بعنوان ابزاری برای پیشرفت خودشان و حرفه‌ی معلمی پیدا کنند، اما نظام‌های آموزشی نیز باید راههای علمی

ارزشیابی را که قابل اجرا، عادلانه، انسانی و تا حد ممکن عینی هستند، اشاعه داده و اجرا کنند (اولیور^(۱) ۱۹۹۴)

یکی از ارکان اساسی رشد و توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی کشورها؛ آموزش و پرورش است و تمامی صاحب نظران عقیده دارند که اگر پیاده کردن سیستم صحیح آموزش و پرورش موفق باشد، بر بسیاری از مشکلات و معضلات فائق آمده و جامعه‌ی خود را به سوی پیشرفت و ترقی در بسیاری از زمینه‌ها سوق خواهد داد و این موضوع بر جامعه‌ی اسلامی نیز صادق است.

پیاده کردن سیستم صحیح آموزش و پرورش مستلزم برنامه‌ریزی‌های دقیق و علمی و پیاده کردن آن‌هاست و بی‌شک یکی از اقداماتی که مسؤولین آموزش و پرورش به وسیله‌ی آن از چگونگی میزان تحقق اهداف برنامه‌ی خود مطلع می‌شوند، مسأله‌ی ارزشیابی نیروی انسانی است. در واقع این موضوع ابزار بسیار مهمی است که می‌توان به وسیله‌ی آن گام‌های اساسی و مهمی را در پیشرفت اهداف آموزش و پرورش برداشت. ارزشیابی از عملکرد نیروی انسانی و بویژه معلمین و اساتید در آموزش و پرورش، می‌تواند در آن‌ها انگیزه‌ی مضاعفی ایجاد نموده و آن‌ها را برای فعالیت مستمر و آگاهانه و پویا تشویق و ترغیب نماید. ارزشیابی می‌تواند در تشخیص نیروی کارآمد و اثربخش نقش به‌سزایی داشته باشد و فرهنگ شایسته سالاری را در نظام آموزشی ترویج نماید.

مهمترین هدف ارزشیابی، کمک به اساتید در جهت اصلاح و بهبود روشها و فعالیت‌های آموزشی و کمک به مدیران برای تصمیم‌گیری معقول‌تر

در مورد استخدام، ترفیع استادان و در نهایت ارتقاء تعلیم به عنوان یک حرفه است. (حسینی م و سرچشمی ر. ۱۳۸۱)، مؤسسات آموزش عالی به طور سنتی بر ارزشیابی دانشجویی از تدریس تکیه دارند. اگرچه ارزشیابی دانشجویی، از پرمصرف‌ترین ابزارها جهت ارزیابی تدریس اثربخش، است. در مجموع باید این مسأله را مدنظر داشت که تاکید بر یک منبع اطلاعاتی امکان دارد بر ارزشیابی تدریس اثربخش، لطمه وارد نماید. (خیر، محمد ۱۳۸۰)

(احرام پوش، محمدحسین و مظلومی، سعید و کلانتر، مهدی) (۱۳۷۹) طی تحقیقی به این نتیجه رسیده‌اند که مهمترین خصوصیات یک استاد خوب از نظر دانشجویان به ترتیب عبارتند از:

۱- احترام به دانشجو ۲- داشتن علم به موضوع تدریس ۳- داشتن طرح درسی ۴- داشتن اعتقادات مذهبی و رعایت عدالت و همچنین بر طبق نتایج به دست آمده بین ضرورت حضور و غیاب در کلاس و مقطع تحصیلی و بین ضرورت امتحان کوئیز و مقطع تحصیلی، ارتباط آماری معناداری وجود داشته است.

گرچی (۱۳۷۳) در پژوهشی نشان داد که بین نمراتی که دانشجویان دانشگاه در یک فرم محبوبیت منبع به استاد خود ارائه دادند و نمراتی را که بعنوان ارزشیابی از کیفیت آموزش در فرم‌های نظرخواهی برای آنان در نظر گرفتند، ضریب همبستگی ۷۵٪ وجود داشته است.

توکل، محسن (۱۳۷۷) در بررسی خود با عنوان بررسی ویژگیهای استاد خوب از دیدگاه دانشجویان؛ به این نتیجه رسید که گاهی اوقات علی رغم آن که استاد از تسلط خوبی برخوردار است، ولی از نظر قدرت انتقال مفاهیم در

حد مطلوب نیست و همین امر باعث می‌شود ارزشیابی وی توسط دانشجویان تحت تاثیر قرار گیرد.

پیترسون (۱۹۹۵) معتقد است که نتایج ارزشیابی معلم، وسیله‌ای جهت شناساندن معلمان زحمت‌کش و سخت‌کوش است و باعث می‌شود تا شایستگی و ارزشهای معلمان ثبت و شناخته شود. وی دریافت که گروه همکاران بهترین منبع برای ارزشیابی معلم می‌باشد، ولی در این نظر بیشتر دانشجویان موافق بودند تا اساتید.

حسینی، س.م. سرچشمی، ر. (۱۳۸۱) طی تحقیقی در دانشگاه علوم پزشکی قزوین به نتایج زیر دست یافت:

الف) ۸۵/۲ درصد پاسخ دهندگان، تسلط بر موضوع درس را به عنوان اولویت خیلی مهم مطرح کرده بودند.

ب) در بخش ویژگی‌های فردی، داشتن اعتماد به نفس توسط ۸۷/۵ درصد واحدهای مورد مطالعه به عنوان اولویت خیلی مهم برای استاد مطرح شده بود.

جعفری، شهابی و شایان (۱۳۷۷) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که از نظر اساتید، دانشجو معتبرترین فرد برای ارزشیابی و قضاوت درباره‌ی کیفیت عملکرد آموزشی استاد است.

مارش و بیلی (۱۹۹۳) طی تحقیقی به نتایج زیر دست یافت:

پرسشنامه‌های ارزشیابی دانشجویی چند بعدی هستند و قابل اعتماد و با ثبات عملکرد استاد را اندازه‌گیری می‌کنند و از نظر مدیریت، وسیله‌ی خوبی برای تصمیم‌گیری پرسنلی است و در نهایت از نظر پژوهشگران، وسیله‌ی خوبی برای تحقیق.

بارکلی^(۱) (۱۹۹۵) استاد تعلیم و تربیت بر این باور است که دانش‌آموزان از موقعیت بسیار منحصر به فردی برخوردار هستند تا کیفیت برنامه‌ها را مورد ارزیابی قرار دهند. لذا باید بعنوان یک منبع اطلاعاتی قوی مورد استفاده قرار گیرند.

شکورنیا، عبدالحسین و دیگران (۱۳۷۹) در طی تحقیق خود به نتایج زیر رسیدند:

۶۰ درصد از استادان اظهار داشتند که نمره‌ی ارزشیابی دانشجویی از تدریس می‌تواند در بهبود کیفیت آموزشی آنان عامل کمک‌کننده‌ای باشد. ۳۲ درصد از استادان ابراز داشتند که نمره‌ی ارزشیابی آنان بیان‌نحوی تدریس آنان بوده است.

مطلق، محمد اسماعیل و دیگران (۱۳۷۹) در طی تحقیقی با عنوان بررسی نظرات اساتید دانشگاه علوم پزشکی اهواز نسبت به ارزشیابی استاد در سال ۱۳۷۸ به این نتایج دست یافتند:

الف) ۹۳/۳ درصد از اساتید معتقدند که ارزشیابی در دانشگاه مهم است.

ب) ۵۲ درصد از اساتید معتقدند که دانشگاه در اجرای ارزشیابی استادان موفق بوده است.

ج) ۷۲/۶ درصد از اساتید معتقدند که ارزشیابی استاد توسط دانشجو مناسب است و با آن موافق هستند.

د) ۵۴/۳ درصد از اساتید معتقدند که ارزشیابی استاد توسط دانشجو به روابط صحیح استاد و دانشجو خدشه وارد می‌کند.

حاجی آقاجانی، سعید (۱۳۷۵) طی تحقیقی به این نتایج دست یافت:
الف) بین متغیر جنس و نظر اساتید در مورد تاثیر ارزشیابی دانشجویی بر
فعالیت‌های قبل از تدریس همبستگی معنی‌داری وجود دارد.

ب) ۵۴ درصد اساتید، رضایت متوسطی از ارزشیابی دانشجویی دارند.
ج) ۸/۲ درصد تاثیر ارزشیابی دانشجویی را بر چگونگی تدریس خود
کم می‌دانند.

دانشگاه ویسکانسین (۱۹۹۸) طی یک تحقیق به نتایج زیر دست یافت:
ارزشیابی دانشجویی را نباید یگانه وسیله برای ارزشیابی تدریس بکار
برد. ارزشیابی تدریس، تنها وسیله‌ای برای بهبود تدریس است و نه یک
هدف نهایی و باید نتایج آن در اختیار اعضای هیأت علمی قرار گیرد.

۶۸ درصد از اساتید معتقد بودند که ارزشیابی دانشجویی، باید بخشی از
ارزشیابی باشد. ارزشیابی دانشجویی، باید برای بهبود فرآیند تدریس بکار
گرفته شود و ارزشیابی دانشجویی به بهبود تدریس کمک می‌کند.

منصوری، مهشید (۱۳۷۲) طی تحقیقی دانشگاهی به این نتایج دست
یافت که دانشجویان کارشناسی خصوصیات یک استاد خوب را به ترتیب:
۱- روش تدریس ۲- دانش پژوهی ۳- توانایی ایجاد ارتباط و مشاوره
۴- شخصیت فردی استاد می‌دانند.

مرندی، اعظم (۱۳۸۰) در بررسی خود به این نتایج دست یافت که:
الف) دانشجویان و اساتید مهمترین ویژگی یک استاد خوب را روش
تدریس و تسلط استاد بر موضوع درس دانسته‌اند.

ب) از نظر شخصیت فردی، اساتید مهمترین عامل را علاقه‌مندی استاد
به تدریس و دانشجویان، شیوایی بیان را مهم دانسته‌اند.

عرب خردمند، علی، حاجی آقا، سعید (۱۳۷۶) طی تحقیقی به نتایج زیر دست یافتند:

الف) اکثر اساتید (۶۹/۲ درصد) از انجام ارزشیابی دانشجویی رضایت بالایی داشته‌اند.

ب) اکثر اساتید (۷۶/۸ درصد) تأثیر ارزشیابی را بر شیوه‌ی تدریس خود زیاد دانسته‌اند.

نتایج این تحقیق می‌تواند فرآیند ارزشیابی اساتید را هر چند اندک اصلاح نموده تا به کمال برسد. دانشجوی امروز به دلیل حضور در فضای جدید، صاحب ایده‌ها و افکار جدیدی است، پرسش‌های جدید، دغدغه‌ی جدید و انتظارات جدید او با پاسخ سطحی و برخوردهای کهنه حل و برآورده نمی‌شود. با تغییر زمان؛ نظرات و عقاید دانشجویان تغییر خواهند کرد. بنابراین کسب نظر دانشجویان و اساتید به طور مداوم و مستمر و دوره‌ای در نحوه‌ی کاربرد نتایج ارزشیابی بسیار ضروری و مفید به نظر می‌رسد. از هر دریچه‌ای که به موضوع نگاه شود ضرورت چنین تحقیقی با قوت کامل به چشم می‌خورد.

کلیه‌ی نظام‌های آموزش عالی کشور هر یک به نوعی عملکرد اعضای هیأت علمی خود را بررسی و مورد ارزشیابی قرار می‌دهند. هدف این مطالعه، تعیین مهمترین اولویت‌ها از نظر دانشجویان در مورد ویژگی‌های متفاوت و متنوعی است که در عملکرد یک مدرّس می‌توان در نظر گرفت و هم چنین تعیین بالاترین امتیازی است که دانشجویان برای هر یک از رفتارهای مطرح شده به صورت سؤال در نظر می‌گیرند و از طریق نظرخواهی از دانشجویان و اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

واحدهای مرودشت، شیراز و زرقان بررسی کند، چه کسانی معتبرترین افراد برای ارزشیابی عملکرد آموزش استاد می‌باشند و اطلاعاتی را به منظور تهیه ابزارهای مناسب و معتبر برای نظام ارزشیابی استاد فراهم کند تا مسؤلین دانشگاه با اطمینان بیشتری از نتایج آن در تصمیم‌گیری‌ها استفاده کنند.

سوالات پژوهش

- ۱- چه کسانی صلاحیت ارزشیابی استاد را دارند؟
- ۲- نتایج ارزشیابی باید در اختیار چه کسانی قرار گیرد؟
- ۳- نتایج ارزشیابی در چه مواردی باید مورد استفاده قرار گیرد؟
- ۴- آیا در ارزشیابی استاد، مهارت‌های تدریس او بیشترین دخالت را دارد؟
- ۵- آیا در ارزشیابی استاد، ویژگی‌های فردی او بیشترین دخالت را دارد؟
- ۶- آیا در ارزشیابی استاد، مهارت‌های ارزشیابی او بیشترین دخالت را دارد؟
- ۷- آیا در ارزشیابی استاد، رعایت اصول و قوانین آموزشی توسط او بیشترین دخالت را دارد؟
- ۸- آیا در ارزشیابی استاد، مهارت‌های ارتباطی او بیشترین دخالت را دارد؟
- ۹- آیا بین نظرات دانشجویان پسر و دختر در ابعاد یاد شده‌ی بالا، تفاوت وجود دارد؟
- ۱۰- آیا بین نظرات اساتید زن و مرد در ابعاد یاد شده‌ی بالا، تفاوت وجود دارد؟
- ۱۱- آیا بین نظرات دانشجویان و اساتید در ابعاد یاد شده‌ی بالا، تفاوت وجود دارد؟

روش تحقیق

پژوهش حاضر توصیفی پیمایشی است. اطلاعات به دست آمده بدون هیچ گونه دخل و تصرف مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و نتایج پیمایش با توجه به سؤالات پژوهش، تفسیر شده‌اند. برای جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش مناسب‌ترین ابزار، پرسشنامه در نظر گرفته شده است.

دو جامعه‌ی مورد مطالعه؛ اعضای هیات علمی (اساتید تمام وقت، نیمه‌وقت، بورسیه، حق‌التدریس) و دانشجویان شاغل به تحصیل کلیه‌ی رشته‌های دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، زرقان و شیراز بوده‌اند.

با توجه به اینکه واریانس صفت مورد مطالعه در دسترس نبوده، ابتدا با استفاده از فرمول «سرایی 1372» حجم نمونه‌ی جامعه‌ی آماری دانشجویان مشخص گردید:

$$n = \frac{n^2 s^2}{nd^2 + t^2 s^2} = \frac{19791 \times 1/96^2 \times 2/28^2}{1979 \times 10.3^2 \times 1/96^2 \times 2/28^2} = 1700$$

روش نمونه‌گیری

طبقه‌ای متناسب با حجم می‌باشد. برای انتخاب نمونه‌های آماری این پژوهش، تعداد نمونه‌ها متناسب با تعداد جامعه‌ی آماری اساتید و دانشجویان سه دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، شیراز، زرقان و رشته‌های تحصیلی دانشجویان و همچنین جنسیت اساتید و دانشجویان انتخاب گردیدند که 1700 پرسشنامه بین نمونه‌های دانشجویان توزیع شده و 1640 پرسشنامه برگشت شده که نرخ بازگشت 96 درصد بوده است.

نمونه‌های پژوهش از میان سه دانشگاه آزاد مرودشت در 37 رشته در مقطع کاردانی و کارشناسی و 2 رشته در مقطع کارشناسی ارشد و در دانشگاه

آزاد زرقان در ۵ رشته در مقطع کاردانی و در دانشگاه آزاد شیراز ۵۵ رشته‌ی کاردانی و کارشناسی و ۶ رشته در مقطع کارشناسی ارشد انتخاب شدند. مقادیر مورد نظر برای محاسبه‌ی حجم نمونه‌ی ما به شرح زیر است: تعداد کل اساتید مورد مطالعه ۹۴۴ نفر و تعداد کل دانشجویان مورد مطالعه ۱۹۷۹۱ نفر، که نمونه‌ی انتخابی اساتید ۱۷٪ جامعه و برابر با ۱۶۰ نفر و نمونه‌ی انتخابی دانشجویان ۸۰٪ جامعه و معادل ۱۷۰۰ نفر محاسبه شده است.

ابزار اندازه‌گیری پرسشنامه، محقق ساخته است که شامل ۵ سوال دموگرافیک، ۳۵ سوال بسته پاسخ با مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت و ۲ سوال باز پاسخ بوده است و با نظرخواهی از اساتید، دانشجویان و کارشناسان آموزشی؛ روایی صوری و روایی محتوایی آن تعیین گردیده است. ضریب پایانی پرسشنامه از طریق فرمول آلفای کرانباخ، با اجرای مقدماتی پرسشنامه محاسبه شده که معادل ۰/۹۲ بوده است. این خود حاکی از اعتبار بالای ابزار اندازه‌گیری می‌باشد.

استنتاجات حاصله از یافته‌های تحقیق در خصوص سؤالات پژوهش:

۱- چه کسانی صلاحیت ارزشیابی استاد را دارند؟

با توجه به یافته‌های تحقیق مشخص گردید که ۶۱/۳ درصد از اساتید معتقدند که همه‌ی دانشجویان می‌توانند اساتید را ارزشیابی نمایند، در حالیکه فقط ۲۷/۵ درصد از اساتید اعتقاد داشتند که صرفاً باید دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری، اساتید را ارزشیابی نمایند.

ولی ۷۶/۹ درصد از دانشجویان معتقد بودند که اساتید باید توسط مدیر گروه ارزشیابی شوند و صرفاً ۳۰/۵ درصد از دانشجویان اعتقاد داشتند که

اساتید صرفاً باید توسط دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری ارزشیابی شوند و در کل، نتایج این تحقیق مشخص می‌سازد که ضمن اینکه ارزشیابی دانشجویی مهم است، لذا نباید یگانه ابزار ارزشیابی استاد باشد و می‌بایست از نظر همکاران و مخصوصاً مدیر گروه نیز استفاده نمود.

۲- نتایج ارزشیابی باید در اختیار چه کسانی قرار گیرد؟

با توجه به یافته‌های تحقیق ۷۹/۶ درصد از دانشجویان معتقدند که نتایج ارزشیابی می‌بایست در اختیار مدیر گروه قرار گیرد و تنها ۳۷/۲ درصد از دانشجویان عقیده دارند که نتایج ارزشیابی باید فقط در اختیار خود استاد قرار گیرد.

۶۲/۶ درصد از اساتید نیز معتقدند که نتایج ارزشیابی می‌بایست در اختیار مدیر گروه قرار گیرد و تنها ۲۲/۵ درصد از اساتید عقیده دارند که این نتایج باید در اختیار سایر همکاران قرار گیرد.

نتایج حاصله حکایت از یک بی‌اعتمادی دارد زیرا:

الف) دانشجو، یا نمی‌داند که دلیل و هدف از ارزشیابی چیست که حاضر نیست قبول نماید نتایج ارزشیابی استاد در اختیار خود او قرار گیرد؛ یا نسبت به استاد خود بی‌اعتماد است که عقیده دارد ممکن است بعدها توسط استاد شناسایی شود و در نمره‌ی او تاثیر گذارد یا عقیده دارد که اگر نتایج در اختیار استاد قرار گیرد ممکن است هیچگونه ترتیب اثری نداشته باشد.

ب) اساتید نیز یا از اهمیت ارزشیابی خود توسط همکاران غافل هستند یا عقیده دارند که همکاران ممکن است این نتایج را یا بر علیه آنان استفاده نمایند و یا نقاط ضعف آن‌ها بر سایر همکاران هویدا شود.

۳- نتایج ارزشیابی در چه مواردی باید مورد استفاده قرار گیرد
با توجه به یافته‌های تحقیق ۶۸/۲ درصد از اساتید و ۷۵/۲ درصد از دانشجویان معتقدند که نتایج ارزشیابی باید صرفاً برای اصلاح روش‌های تدریس بکار رود.

نتایج حاصله حکایت از این دارد که:

الف) یک نزدیکی رأی و عقیده بین اساتید و دانشجویان وجود دارد که هر دو مایل اند نقطه نظرات مطرح شده جهت بالا بردن کیفیت تدریس مورد استفاده قرار گیرد.

ب) نکته‌ی جالب در این تحقیق همانا اعتقاد اساتید به نتایج ارزشیابی دانشجویی است؛ تقریباً ۶۱/۹ درصد از آن‌ها حاضرند این نتایج به عنوان یکی از ملاکهای افزایش حقوق در نظر گرفته شود.

۴- آیا در ارزشیابی استاد، مهارت‌های تدریس او بیشترین دخالت را دارد؟

با توجه به یافته‌های تحقیق، ۹۲/۶ درصد از اساتید معتقدند که در ارزشیابی استاد، مطرح نمودن مطالب علمی جدید و ایجاد موقعیت تفکر و ۹۷ درصد دانشجویان معتقدند که در ارزشیابی استاد، تسلط بر موضوع درسی بسیار مهم است.

۵- آیا در ارزشیابی استاد ویژگی فردی او بیشترین دخالت را دارد؟

با توجه به یافته‌های تحقیق، ۹۲/۶ درصد از دانشجویان فن شیوایی بیان استاد را در ارزشیابی خیلی مهم دانسته‌اند و ۹۱/۳ درصد از اساتید اعتماد به نفس را در ارزشیابی بسیار مهم می‌دانند.

۶- آیا در ارزشیابی استاد، مهارت‌های ارزشیابی او بیشترین دخالت را دارد.

بر اساس یافته‌های تحقیق، ۷۵/۶ درصد از دانشجویان معتقدند که باید استاد در برگزاری امتحان جامع و دقیق در پایان ترم خبره باشد و همچنین ۸۶/۹ درصد از اساتید عقیده دارند که استاد می‌بایست در برگزاری امتحان جامع و دقیق در پایان ترم خبره باشد.

نکته‌ی مورد تعمق اینکه در این تحقیق تنها ۵۷/۷ درصد از دانشجویان خواهان این مسأله بودند که استاد می‌بایست تکلیف تحقیقی از دانشجویان بخواهد و جالب اینکه از نظر اساتید، خراستن تکلیف تحقیقی از دانشجویان حتی در درجه‌ی دوم اهمیت نیز نبود؛ زیرا ۷۳/۲ درصد از اساتید، به این گزینه که در طول ترم چندین بار دانشجویان باید ارزشیابی شوند، رای دادند. نکته‌ی جالب در این تحقیق این است که متأسفانه گویی هنوز اساتید محترم و دانشجویان گرامی، رسالت دانشگاه را صرفاً آموزش می‌دانند و در واقع انگاره‌ی سنتی یاددهی - یادگیری را که منشعب از افکار جان لاک می‌باشد، سرلوحه‌ی کار خود قرار داده‌اند و عقیده دارند که تنها وظیفه‌ی دانشگاه آموزش است و آموزش؛ یعنی پرکردن ذهن دانشجو با دانش و اطلاعات و وظیفه‌ی استاد نیز انتقال این دانش است و هدف از ارزشیابی نیز همانا ارائه‌ی محفوظات توسط دانشجو می‌باشد و گویی هیچگونه عقیده‌ای وجود ندارد که بتوان رویکرد پژوهشی نیز از دانشگاه طلب نمود و تصور نمود که یکی از وظایف اصلی دانشگاه، همانا پرورش متخصصان و نخبگان خردمندی است که توانایی پژوهش علمی را داشته باشند و بتوانند با بدست آوردن فناوری اطلاعات منجر به پیشرفت دانش شوند.

۷- آیا در ارزشیابی استاد، رعایت اصول و قوانین آموزشی توسط او

بیشترین دخالت را دارد؟

با توجه به یافته‌های تحقیق، مشخص گردید که $69/8$ درصد از دانشجویان معتقدند که زمان شروع و پایان کلاس مطابق برنامه‌ی آموزشی توسط استاد در ارزشیابی او موثر است. در حالیکه 85 درصد از اساتید زمان شروع و پایان کلاس مطابق برنامه ریزی آموزشی را در ارزشیابی خود موثر می‌دانستند.

نکته‌ی قابل توجه در بخش رعایت اصول و قوانین آموزشی، اهمیت دادن اساتید و دانشجویان به شروع و پایان کلاس مطابق با برنامه‌ی آموزشی است و این نشانگر اهمیت فوق‌العاده‌ای است که هر دو قشر به امر تعلیم و تربیت می‌دهند و نکته‌ی جالبتر اینکه هر چند حضور و غیاب در درجه‌ی دوم اهمیت قرار گرفته، ولی نزدیک به $65/7$ درصد از اساتید و $51/3$ درصد از دانشجویان حضور و غیاب دقیق را لازم می‌دانند در حالیکه باید توجه داشت که حضور و غیاب خود یک وسیله است جهت رسیدن به هدف که همان یادگیری است و ممکن است یک جابه جایی بین هدف و وسیله صورت گرفته باشد.

۸- آیا در ارزشیابی استاد، مهارت‌های ارتباطی او بیشترین دخالت را دارد؟ با توجه به یافته‌های تحقیق، $78/8$ درصد از اساتید معتقدند که ارتباط صمیمانه‌ی دانشجو در ارزشیابی دانشجویی می‌تواند موثر باشد و $85/2$ درصد از دانشجویان نیز عقیده دارند که اگر در جریان تدریس، استاد با دانشجو ارتباط مستمر داشته باشد، بسیار بهتر است.

نکته‌ی قابل بررسی در این تحقیق این است که بین نظرات اساتید و دانشجویان یک تفاوت اساسی وجود دارد که دانشجویان ارتباط صمیمانه را

با استاد بیشتر در مسائل تدریس لازم و اساسی می‌دانند و دوست دارند که اساتید در هنگام تدریس یک ارتباط مستمر را با دانشجویان برقرار نمایند و می‌توان نتیجه گرفت که دانشجویان بیشتر مایل اند که اساتید روش تدریس گروهی و جمعی را در کلاس اعمال نمایند و تدریس، مشارکتی باشد.

۹- آیا بین نظرات دانشجویان پسر و دختر در خصوص ویژگی‌های استاد خوب تفاوت وجود دارد؟

بر اساس یافته‌های جدول، t مشاهده شده در خصوص مهارت تدریس، مهارت‌های ارزشیابی، ویژگی‌های فردی، مهارت‌های ارتباطی، در سطح $P < 0/05$ معنادار بوده و بنابراین بین نظرات دانشجویان دختر و پسر تفاوت وجود دارد.

نکته‌ی قابل ذکر در این یافته‌ها این است که رعایت قوانین و مقررات توسط استاد، به عنوان ویژگی مهم یک استاد خوب از دیدگاه هر دو گروه مطرح شده‌اند. در حالیکه قوانین و مقررات وسیله‌ای هستند جهت یادگیری نه هدف یادگیری.

۱۰- آیا بین نظرات اساتید و دانشجویان در خصوص ویژگی‌های استاد خوب تفاوت وجود دارد؟

بر اساس یافته‌های جدول، t مشاهده شده در خصوص ویژگی فردی، مهارت‌های ارزشیابی، رعایت اصول و قوانین، مهارت‌های ارتباطی، در سطوح $P < 0/01$ معنادار بوده و بنابراین بین نظرات اساتید و دانشجویان تفاوت وجود دارد.

نکته‌ی قابل تأمل در این یافته‌ها، همانا توافق بین اساتید و دانشجویان در خصوص مهارت‌های تدریس به عنوان ویژگی استاد خوب می‌باشد. پس

می‌طلبد که اساتید محترم، مهارت‌های تدریس (تسلط بر موضوع درسی، مطالب جدید، استفاده از وسایل کمک آموزشی، استفاده از تدریس گروهی و جمعی و...) را جدی گرفته و در جهت رفع نواقص و با تاکید بر نقاط قوت، باعث رضایت بیش از پیش دانشجویان محترم را فراهم آورند.

از یافته‌های تحقیق در مقایسه‌ی نظرات اساتید و دانشجویان؛ در خصوص نتایج ارزشیابی در چه مواردی باید مورد استفاده قرار گیرد؟ چنین بر می‌آید که اساتید معتقدند که نتایج ارزشیابی باید صرفاً برای اصلاح روش‌های تدریس بکار رود و جالب اینکه دانشجویان نیز بر همین نظر اعتقاد دارند که نتایج ارزشیابی باید صرفاً جهت اصلاح روش‌های تدریس بکار رود و نکته‌ی قابل ذکر این است که هر دو گروه حداقل نمره را به این گزینه داده‌اند که نتایج ارزشیابی باید بعنوان یکی از ملاک‌های افزایش حقوق در نظر گرفته شود.

از یافته‌های تحقیق در مقایسه‌ی نظرات اساتید و دانشجویان؛ در خصوص چه کسانی صلاحیت ارزشیابی استاد را دارند؟ چنین بر می‌آید که اساتید معتقدند که همه‌ی دانشجویان می‌توانند اساتید را ارزشیابی کنند، ولی دانشجویان عقیده داشتند که اساتید باید توسط مدیر گروه ارزشیابی شوند؟

نکته حائز اهمیت در این تحقیق، اعتماد و اطمینان اساتید به دانشجویان می‌باشد، چون اساتید معتقدند که همه‌ی دانشجویان صلاحیت ارزشیابی آنان را دارند، ولی خود دانشجویان چنین اعتماد به نفسی را ندارند که می‌توانند اساتید خود را ارزشیابی کنند و معتقدند که اساتید باید توسط مدیر گروه ارزشیابی شوند.

از یافته‌های تحقیق در مقایسه‌ی نظرات اساتید و دانشجویان؛ در خصوص نتایج ارزشیابی در اختیار چه کسانی باید قرار گیرد، چنین بر آمد که:

اساتید بیشتر موافق هستند تا نتایج ارزشیابی آنان در اختیار مدیر گروه و معاون آموزشی قرار گیرد و نکته‌ی جالب اینکه آنان مایل نیستند که نتایج ارزشیابی آنان در اختیار سایر همکارانشان قرار گیرد و به این گزینه کمترین نمره را دادند، که البته جای سوال است، بدلیل اینکه همکاران نیز می‌توانند منبع بسیار خوبی باشند جهت ارائه‌ی راه حل‌های مختلف؛ پس چرا اساتید مخالف هستند تا نتایج ارزشیابی آنان در اختیار همکاران قرار گیرد؟

نکته‌ی جالبتر اینکه دانشجویان نیز مایل اند که نتایج ارزشیابی در اختیار مدیر گروه قرار گیرد، ولی کمترین نمره را به این گزینه دادند که نتایج ارزشیابی باید در اختیار خود استاد قرار گیرد.

با توجه به یافته‌های فوق، جای تأمل و تعمق بسیار است که چرا اساتید به همکاران خود و دانشجویان به اساتید خود، اعتماد لازم را ندارند.

همچنین از یافته‌های جدول چنین برمی‌آید که با توجه به اینکه مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای ۰/۰۱ بزرگتر می‌باشد، لذا مهارت‌های تدریس، ویژگی‌های فردی، مهارت‌های ارزشیابی، رعایت اصول و قوانین و مقررات آموزشی، مهارت‌های ارتباطی بیش از سطح متوسط در ارزشیابی مؤثر است.

منابع:

- ۱- احرام‌پوش، محمدحسین، مظلومی، سعید. کلاتر، مهدی (۱۳۷۹) ویژگی‌های یک استاد خوب از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، مجله‌ی دانشگاه علوم پزشکی یزد، سال هشتم، شماره ضمیمه ۲، صص ۱۰۴-۱۰۸.
- ۲- توکل، محسن (۱۳۷۷)، بررسی ویژگی‌های استادان از دیدگاه دانشجویان، پژوهش در علوم پزشکی، مجله‌ی علمی- پژوهشی دانشگاه اصفهان، سال سوم، ش ۳۳-۳۵.
- ۳- حاجی آقاجانی، سعید (۱۳۷۵) بررسی نظرات اساتید دانشکده‌ی پرستاری و مامایی شهید بهشتی تهران در رابطه با اثر ارزشیابی دانشجویی بر چگونگی تدریس آنان و میزان رضایت از انجام ارزشیابی دانشجویی در سال ۱۳۷۵، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد «پرستاری» دانشکده‌ی علوم پزشکی شهید بهشتی تهران، دانشکده‌ی پرستاری و مامایی.
- ۴- جعفری، فریبا. شهابی، سعیده. شایان، شهرام (۱۳۷۷). ارزشیابی اعضای هیأت علمی در مقاطع تحصیلات تکمیلی: طرح مقدماتی. دانشگاه علوم پزشکی اصفهان سومین همایش سراسری آموزش پزشکی.
- ۵- حسینی، سیدمسعود. سرچشمی، رامین، (۱۳۸۱)، دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قزوین در موارد اولویتهای ارزشیابی اساتید، مجله‌ی دانشکده‌ی علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی قزوین شماره‌ی ۲۲.
- ۶- خیر، محمد، ۱۳۸۰، ارزشیابی تدریس اثر بخش در آموزش عالی با تأکید بر ارزشیابی دانشجویی، نشریه‌ی دانش و پژوهش، شماره‌ی هفتم، صص ۹۳-۱۱۴.

۷- سیف، علی اکبر (۱۳۷۶)، روشهای اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی، ویرایش دوم تهران، دوران

۸- شکورنیا، عبدالحسین. مظفر، علیرضا. مطلق، محمداسماعیل (۱۳۷۹) بررسی نظرات اساتید دانشگاه علوم پزشکی اهواز نسبت به ارزشیابی استاد در سال ۱۳۷۵، مجله‌ی پزشکی ویژه نامه‌ی چهارمین همایش کشوری آموزش پزشکی.

۹- عرب خردمند، علی. حاجی آقاجانی، سعید (۱۳۷۶) بررسی نظر مدرسین دانشکده‌ی علوم سمنان درباره‌ی اثر ارزشیابی بر شیوه‌ی آموزشی و رضایت آنان از ارزشیابی، طب و تزکیه، شماره‌ی ۲۶

۱۰- گرجی، یوسف (۱۳۷۳)، رابطه‌ی میزان محبوبیت اجتماعی استادان از نظر دانشجویان و نحوه‌ی ارزشیابی دانشجویان از فعالیتهای آموزشی آنان، پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد چاپ نشده. دانشگاه علامه طباطبایی

۱۱- مرنندی، اعظم (۱۳۸۰) بررسی معیارهای استاد خوب از دیدگاه اساتید و دانشجویان دانشکده‌ی پزشکی زاهدان در نیمه‌ی اول سال تحصیلی ۸۰-۱۳۸۱، پایان نامه‌ی دکتری «پزشکی» دانشکده‌ی علوم پزشکی، دانشکده‌ی پزشکی.

۱۲- مطلق، محمداسماعیل، دیگران (۱۳۷۹) بررسی نظرات اساتید دانشگاه علوم پزشکی اهواز نسبت به ارزشیابی استاد در سال ۷۸، مجله‌ی دانشکده‌ی پزشکی، ویژه نامه‌ی چهارمین همایش کشوری آموزش پزشکی

۱۳- منصوری، مهشید (۱۳۷۲) مقایسه‌ی نظرات دانشجویان کارشناسی ارشد و کارشناسی رشته‌ی کتابداری دانشگاه‌های دولتی تهران در مورد یک استاد خوب دانشگاهی، پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد «کتابداری» دانشگاه علوم

پزشکی ایران، دانشکده‌ی علوم.

۱۴- یارمحمدیان، محمدحسین و پاکاران، سارا (۱۳۷۴) مروری بر مطالعات و تحقیقات مربوط به ارزشیابی اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، مرکز مطالعات توسعه‌ی آموزش پزشکی.

15. Barclay, 1995. Program evaluation throught the eyes of a child, childhood education. Johnstone, Bruce. (1993). "Learniny Productivity: A New Imperative for Higher Education." studies in Higher Education, 3:1-37

16. Cooley, W. (1976) Evaluation research in education, NewYork: Educational psychology, Vol.71, No.2.

17. MARSH, H.W. & BAILEY, M. (1993). multidimensional student, evaluation of teaching effectiveness Journal of Higher education, vol. 64,Nol,1-18.

18. Oliva, Peter F. (1994). Supervision for Today schools. New York: Longman. P:430.

19. Peterson, Keneth D.1995. Teacher evaluation corwin press inc.p:29.

20. University of Wisconsin-Green Bay (1998). Final Report. Task Force on Teaching Evaluation. <http://II.Foxglble.CCS.yourkU.Ca/admin/univec/sencomm/scol/Edguide.htm.h>, Washington,DC.

پښتونستان د علومو او ادبياتو پوهنتون
پښتونستان د علومو او ادبياتو پوهنتون

۰۰

د افغانستان د اسلامي اوسا

سال دهم، شماره ۳۱ و ۳۲، پاييز و زمستان ۱۳۸۵